

Prop. 143 S

(2011–2012)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 24. august 2012,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning

Avtale om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge (NEFAB-avtalen) ble undertegnet 4. juni 2012. Avtalen har som formål å organisere lufttrafikkstyringen og luftrommet mellom de fire statene uavhengig av eksisterende nasjonale grenser. Avtalen er av folkerettslig karakter.

Avtalen har sitt utspring i EU-lovgivningen om Et felles europeisk luftrom, pakke I og pakke II, ofte omtalt som "Single European Sky"-regelverket (heretter SES-regelverket). SES-regelverket krever at de deltagende stater organiserer virksomheten knyttet til styring og kontroll av lufttrafikken på en mest mulig effektiv måte. Et av tiltakene er å opprette funksjonelle luftromsblokker, som omfatter luftrommet over flere stater. Kravet om etablering av funksjonelle luftromsblokker følger av SES pakke I, som er innlemmet i EØS-avtalen.¹ SES pakke II setter en frist for etablering av luftromsblokker til 4. desember 2012, og fastsetter nye regler for ytelsesstyring med klare mål for

lufttrafikkstyringen med hensyn til sikkerhet, kapasitet, miljø og kostnadseffektivitet.

SES pakke II er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen, men forventes å bli det så snart det finnes en politisk løsning for spesielle utfordringer for Island.² Tidsfristen for etablering av luftromsblokkene er derfor ikke bindende for Norge. Fra norsk side har det likevel vært ønskelig å delta i utviklingen av luftromsblokken fra starten av, for i størst mulig grad å kunne bidra til å forme samarbeidet, ivareta norske hensyn og skape ønskelige rammebetingelser for norske tjenesteytere. Tilsvarende gjelder at Norge heller ikke er forpliktet til å følge regelverket for ytelsesstyring, men har valgt å følge regelverket på frivillig og uformell basis.

En funksjonell luftromsblokk bestående av Estland, Finland, Latvia og Norge vurderes etter omstendighetene som fordelaktig, og anses å oppfylle de formelle kravene i SES-regelverket til et slikt samarbeid i en innledende fase. Det er imidlertid sterkt ønskelig å integrere denne luftromsblokken og den dansk/svenske luftromsblokken.

¹ Pakke I er gjennomført som norsk forskrift av 26. januar 2007 nr. 99.

² Fra norsk side anses regelverket relevant og akseptabelt. Det forberedes et eget stortingsfremlegg om SES II.

Avtalen krever lovendring og anses å være av særlig viktighet, slik at Stortingets samtykke til inngåelse er nødvendig etter Grunnlovens § 26 annet ledd.

Avtalen i engelsk originaltekst med oversettelse til norsk følger som trykte vedlegg til proposisjonen.

2 Generelt om avtalen

NEFAB-avtalen etablerer et rammeverk for samarbeid om en funksjonell luftromsblokk som skal tilfredsstille kravene i SES-regelverket. Avtalen skal muliggjøre realisering av hovedmålsettingene om økt sikkerhet, kapasitet, bærekraftig utvikling og kostnadseffektivisering i lufttrafikken. Avtalen inneholder bestemmelser om samarbeidsområder, styring av NEFAB, bruk og organisering av luftrommet, yting av og tilsyn med flysikringstjenester, avgifter, ytelsesplaner, erstatningsansvar og institusjonelle bestemmelser.

Gjennom avtalen opprettes NEFAB-rådet hvor representanter fra Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet vil delta. Det opprettes også flere fagkomiteer (komité av nasjonale tilsynsmyndigheter, sivil-militær komité, finans- og ytelseskomité), samt et rådgivende organ der myndigheter og tjenesteutøvere møtes. Vedtak i råd og komiteer fattes ved konsensus.

Samarbeidet i NEFAB vil videreutvikles og konkretiseres gjennom beslutninger i NEFAB-rådet. Det vil være betydelig handlingsrom for å finne løsninger som er akseptable, hensiktsmessige og som i tilstrekkelig grad bidrar til måloppnåelse. Siden beslutninger i NEFAB-rådet krever enstemmighet, er det gjennom statenes opptreden i rådet at et integrerende samarbeid i samsvar med målsettingene i SES-regelverket og NEFAB-avtalen kan realiseres. Samarbeidsplanene vil være under kontinuerlig utvikling, og vil påvirkes av kravene som stilles gjennom ytelsesregimet i SES-regelverket.

Hvorvidt NEFAB-samarbeidet vil føre til ytelsesforbedringer og oppfylle formålet med opprettelse av luftromsblokker, vil også avhenge av ytelsesstyringen. Både tilsynsmyndighetene, som vil lede arbeidet med å utvikle fremtidige ytelseskrav, så vel som tjenesteyterne, vil måtte bidra. De deltagende statene i NEFAB-samarbeidet har i siste instans ansvaret for at samarbeidet mellom tjenesteyterne utvikler seg i samsvar med målsettingene med NEFAB-avtalen, og at statenes legitime interesser ivaretas.

Etableringen av NEFAB innebærer ikke at Norge binder seg til bestemte løsninger når det gjelder fremtidig utvikling av infrastruktur, slik som antallet kontrollsentraler, eventuell konkurranseutsetting av tårntjenester, flyværtjenestene eller organisering av lufttrafikk-tjenesten. Avgjørende for hvilke løsninger som velges på sikt vil være om løsningen muliggjør kostnadseffektiv tjenesteyting for NEFAB-området sett under ett, samtidig som øvrige ytelsesmål oppfylles. Ytelsesregimet vil også fungere som en pådriver for å gjennomføre de mest hensiktsmessige løsningene. Legitime nasjonale interesser, som fundamentale forsvars- og beredskapshensyn eller andre politiske hensyn, vil likevel sette skranker for hvilke løsninger statene vil ønske å gjennomføre.

3 NEFABs betydning for tilsynsmyndighetene og tjenesteyterne

Hver stat i NEFAB-samarbeidet har egne tjenesteytere som leverer tjenester på luftfartsområdet. Lufttrafikkstyringen og flysikringstjenestene³ er typisk organisert som statlige monopolvirksomheter. I Norge er Avinor utpekt som tjenesteyter for lufttrafikk-tjenestene for de altoverveiende deler av luftrom som faller under norsk ansvarsområde,⁴ mens Meteorologisk institutt er utpekt som tjenesteyter for flyværtjenester. Tilsvarende har hver stat sin egen tilsynsmyndighet. I Norge er Luftfartstilsynet utpekt som tilsynsmyndighet.

SES-regelverket krever at det opprettes egne avtaler mellom tilsynsmyndighetene og mellom tjenesteyterne for å gjennomføre beslutninger tatt på statsnivå, og for å gjennomføre identifiserte samarbeidsprosjekter i luftromsblokkene. NEFAB-avtalen vil suppleres av slike avtaler. Den nordeuropeiske tjenesteyteravtalen ble signert 20. juni 2012. Avtalepartene er Avinor og tilsvarende aktører i øvrige deltagende land. Avtalen mellom tilsynsmyndighetene er ferdigforhandlet, men av

³ Flysikringstjenester er et samlebegrep for en rekke mer spesialiserte tjenestekategorier innenfor lufttrafikkstyring: Lufttrafikk-tjenester, kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester, flyværtjenester og luftfartsinformasjonstjenester. Det er vanlig med stor grad av samling av disse tjenestekategoriene innenfor samme virksomhet. I Norge er Avinor den viktigste aktøren. Meteorologisk institutt leverer flyværtjenester til Avinor og til Forsvaret.

⁴ Unntakene gjelder lokal flygeinformasjonstjeneste på enkelte mindre lufthavner (Stord, Skien/Geiteryggen og Notodden), samt enkelte oljeinstallasjoner til havs.

formelle grunner vil den ikke bli undertegnet før NEFAB-avtalen har trådt i kraft.

Meteorologisk institutt har etablert samarbeidsrelasjoner med øvrige nordiske meteorologiske institutter. Målsettingen er å realisere vesentlige forbedringer og effektiviseringsgevinster for denne tjenesten innenfor et tidsperspektiv på 10–15 år.

For yterne av flysikringstjenestene vil etableringen av NEFAB lette samarbeidet og integreringen av aktiviteter, og være en viktig forutsetning for å kunne realisere fremtidige ytelseskrav som følger av ytelsesstyringen.

4 Bakgrunn

Forberedelsene til NEFAB-samarbeidet startet i 2008. Arbeidet ble initiert ved et samarbeid mellom Avinor og motsvarende tjenesteytere i øvrige nordiske stater om utredning av grunnlaget for et luftromssamarbeid (funksjonell luftromsblokk). Arbeidet har gjennomgått flere faser og munnet ut i en revidert mulighetsstudie i august 2011, utført av Avinor og statlige utøvere av flysikringstjenester i Finland, Estland og Latvia, og deretter evaluert av de respektive nasjonale tilsynsmyndigheter.

Opprinnelig deltok også Sverige, Danmark og Island i forhandlingene. Disse statene trakk seg imidlertid fra samarbeidet i løpet av 2011. Sverige og Danmark ønsket føringer for samarbeidet mot løsninger som de allerede hadde blitt enige om seg i mellom, blant annet krav om større grad av integrering mellom tjenesteyterne enn de andre statene var innforstått med. Island trakk seg ut på grunn av usikkerhet om rammevilkårene for deltakelse i SES-regelverket, blant annet konsekvensene for de særskilte ordningene som gjelder for det nord-atlantiske luftrommet som Island er en del av. Sverige og Danmark påbegynte i 2009 forhandlinger om en egen luftromsblokk som ble formelt etablert i 2010. Island inngår for tiden ikke i noen luftromsblokk.

Sverige og Danmarks valg om å trekke seg fra NEFAB-forhandlingene satte Norge i en vanskelig situasjon på grunn av de betydelige trafikkstrømmene til/fra Norge som går gjennom eller til/fra disse statene. Den reviderte mulighetsstudien fra august 2011 viste imidlertid at en funksjonell luftromsblokk bestående av Estland, Finland, Latvia og Norge like fullt var fordelaktig og oppfylte kravene i SES-regelverket. Forhandlingsmandat til statsavtalen ble innhentet sommeren 2011 etter at Danmark og Sverige hadde trukket seg fra samar-

beidet. Avtalen ble fremforhandlet i løpet av høsten 2011. Fra norsk side deltok representanter fra Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet direkte i forhandlingene, mens øvrige berørte departementer ble konsultert underveis. Etter behandling og godkjenning av regjeringene i de fire statene ble avtalen undertegnet i Tallinn 4. juni 2012.

Som en følge av at Sverige, Danmark og Island trakk seg fra NEFAB-forhandlingene, vil samarbeidsbehovet inntil videre søkes løst blant annet gjennom en avtale mellom de statlige flysikringstjenesteyterne i alle de syv statene. Samarbeidet innenfor rammen av denne avtalen er særlig konsentrert om å motvirke ulempene ved at NEFAB ikke omfatter hele luftrommet i Norden – særlig det svenske luftrommet. Samarbeidet gjelder blant annet samordnet planlegging av luftromsorganisering og grensekryssende tjenesteytelse mellom Norge og Sverige. Det er også etablert et nærmere samarbeid innenfor saksområdet mellom tilsynsmyndighetene i disse syv statene.

I samsvar med SES-regelverket ble en informasjonspakke om NEFAB-samarbeidet sendt til Europakommisjonen ved årsskiftet 2011/2012 for distribusjon til interessenter og berørte. Tilbakemeldinger fra Europakommisjonen og andre instanser er formidlet til NEFAB-statene, og har ført til mindre justeringer i avtalen. For øvrig vil kommentarene tas med videre i det løpende arbeidet med utviklingen av samarbeidet på stats-, tilsyns- og tjenesteyternivå. Det er i kommentarene blitt reist spørsmål om det er formålstjenlig med to funksjonelle luftromsblokker i Norden/Baltikum. Norge, Finland, Estland og Latvia er i prinsippet enige om at det på sikt er hensiktsmessig med én felles luftromsblokk i dette området, og i fortalen til NEFAB-avtalen uttrykkes en felles visjon om en fremtidig konsolidering av luftromsblokkene. Gjennom ytterligere dialog og dokumentasjon rundt innholdet i NEFAB-samarbeidet og avtalen mellom tjenesteyterne i de syv statene (omtalt ovenfor), er NEFAB-samarbeidet anerkjent av Europakommisjonen som en hensiktsmessig løsning i en innledende fase, forutsatt at det foreligger konkrete ambisjoner om å integrere de to luftromsblokkene innen rimelig tid. Tilsvarende gjelder den dansk/svenske luftromsblokken. Gitt tidspresset for å etablere de funksjonelle luftromsblokkene innen 4. desember 2012, er den eneste realistiske løsningen først å etablere NEFAB, og deretter invitere til nærmere dialog med Sverige og Danmark. Tilsvarende gjelder forholdet til Island.

5 Nærmere om de enkelte artiklene i avtalen

Fortalen viser blant annet til at avtalestatene har en felles visjon for fremtidig samarbeid. Samarbeidet skal sikre behovene til både sivil og militær luftfart, samt koordineringen mellom disse. Videre fremheves betydningen av å opprettholde det tette samarbeidet med Island, den dansk-svenske luftromsblokken og andre omkringliggende luftromsblokker, samt en visjon om mulig fremtidig konsolidering av de to luftromsblokkene.

Kapittel 1: Allmenne prinsipper

Artikkel 1 inneholder spesifikke definisjoner for avtalen, mens det for øvrig vises til at generelle definisjoner allerede følger av SES-regelverket og konvensjonen om internasjonal sivil luftfart av 1944 (ICAO-konvensjonen/Chicago-konvensjonen).⁵

Artikkel 2 fastsetter virkeområde og formål for avtalen, som er å oppnå optimale ytelser på områdene sikkerhet, miljømessig bærekraft, kapasitet, kostnadseffektivitet, flygeeffektivitet og effektivitet ved militære oppdrag. Dette skal oppnås gjennom optimalisering av luftromsutforming og ved at lufttrafikkstyringen organiseres uavhengig av eksisterende grenser. Målformuleringen må ses i sammenheng med formålet med SES-regelverket, som forplikter statene til å utforme funksjonelle luftromsblokker i samsvar med fastsatte ytelsesmål for tjenesteytingen.

Videre fastsettes at det geografiske virkeområdet for avtalen omfatter alt luftrom tillagt de deltaende stater. Luftrom som faller utenfor territorialgrensen bringes inn under avtalen i kraft av at statene er tillagt oppgaven med å organisere luftrommet og tjenesteytelsen for dette luftrommet etter ICAO-bestemmelser.

Artikkel 3 slår fast at NEFAB-avtalen ikke berører statenes suverenitet over eget territorium. Dette fremgår også av avtalens håndhevelsesbestemmelser i kapittel 2, hvor det fastsettes at det kreves konsensus for gjennomføring av statenes felles beslutninger.

Videre fremgår at avtalen ikke berører avtalestatenes rettigheter og plikter i henhold til Chicago-konvensjonen og andre folkerettslige instrumenter. Endringer som ønskes gjennomført grunnet beslutninger tatt under NEFAB-avtalen, vil måtte respektere prosedyrer og begrensninger

som følger av Chicago-konvensjonen og andre folkerettslige forpliktelser.

Artikkel 4 gjør det klart at statenes adgang til å påberope seg hensynet til offentlig orden, sikkerhet og forsvarshensyn ikke berøres av avtalen. Artikkelen fastsetter videre en plikt for de sivile og militære myndighetene til å formalisere et samarbeid for å oppnå best mulig koordinering og oppfyllelse av sivile og militære behov. Dette vil innebære en utvidelse av den samordningen mellom sivile og militære myndigheter som i dag foregår på nasjonalt nivå, blant annet på grunnlag av forordning (EF) nr. 2150/2005, som er tatt inn i EØS-avtalen.

Artikkel 5 inneholder en liste over ni hovedområder der statene forplikter seg til nærmere samarbeid. Sammen med artikkel 2 avgrenser bestemmelsen avtalens virkeområde. De ni områdene er: Ledelse av NEFAB, sivilt-militært samarbeid, luftrom, harmonisering av regler og prosedyrer, utøvelse av flysikringstjenester, meteorologiske tjenester, avgifter, tilsyn og ytelse. Listen er ikke uttømmende.

Artikkel 6 angir de ansvarlige sivile og militære myndigheter i avtalestatene i henhold til avtalen. For Norges del er dette henholdsvis Samferdselsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Kunnskapsdepartementet er fagdepartement for meteorologiske tjenester. Samferdselsdepartementet vil besørge nødvendig koordinering.

Artikkel 7 viser til at tilsynsmyndighetene i avtalestatene har fullmakt til å inngå samarbeid med hverandre for å gjennomføre avtalen.

Kapittel 2: Styring av NEFAB

Artikkel 8 oppretter NEFAB-rådet for å ivareta styringen av NEFAB. Rådet skal bestå av representanter for de myndighetene som er angitt i artikkel 6. De nevnte myndighetene kan utpeke flere delegater for å sikre at både sivile og militære luftfartsinteresser er representert. NEFAB-rådet skal ledes av en av avtalestatene i ett år av gangen. Hver avtalestat skal ha én stemme. NEFAB-rådet skal treffe sine beslutninger med enstemmighet. Avtalestatene skal gjennomføre beslutninger truffet av NEFAB-rådet i samsvar med sine nasjonale framgangsmåter, med forbehold for parlamentarisk godkjenning der dette er nødvendig.

Artikkel 9 angir NEFAB-rådets oppgaver. Hovedoppgaven er å forberede og administrere gjennomføringen av avtalen. For øvrig skal rådet blant annet kunne definere utviklingen av sivilt-militært samarbeid, komme til enighet om en felles politikk for og utformingen av det berørte luft-

⁵ ICAO er den internasjonale sivile luftfartsorganisasjonen (International Civil Aviation Organization).

rom, fastsette reglene for samarbeidet om anvendelse av modellen for fleksibel bruk av luftrommet, legge til rette for en felles framgangsmåte for utpeking av ytere av lufttrafikktenester, vedta avgiftspolitikken som skal komme til anvendelse i det berørte luftrom, komme til enighet om en felles sikkerhetspolitikk og støtte utviklingen og gjennomføringen av et felles sikkerhetsstyrings-system blant yterne av flysikringstjenester, vedta ytelsesplaner for NEFAB og nedsette andre komiteer og arbeidsgrupper enn de som er opprettet ved denne avtalen.

Listen over oppgaver er ikke uttømmende. Rådet må i utgangspunktet antas å være kompetent til å fatte beslutninger på alle de områdene som faller innenfor avtalens virkeområde ifølge artikkel 2 og 5.

Artikkel 10 oppretter tre permanente komiteer som skal legge til rette for rådets arbeid: Komiteen av nasjonale tilsynsmyndigheter, en sivil-militær komité og finans- og ytelseskomiteen. Flere komiteer kan opprettes ad-hoc av rådet.

Artikkel 11 oppretter Det rådgivende organ for flysikringstjenester. Dette rådgivende organet skal sikre utveksling av informasjon og synspunkter mellom berørte, samt involvering av og konsultasjon med flysikringstjenesteyterne på et tidlig stadium og i forkant av at saker diskuteres og besluttet av rådet.

Artikkel 12 fastsetter en prosess for godkjenning av samarbeid mellom tjenesteyterne av lufttrafikk- og flyværtjenester over landegrensene. Dette er i samsvar med krav i SES-regelverket. Siden lufttrafikk- og flyværtjenester er omfattet av statenes utpekingsbeslutninger for eksklusiv rett og plikt til å levere tjenester innenfor et avgrenset område (se også artikkel 13), er det viktig å føre kontroll med at utpekingsvedtak ikke uthules utover det som er akseptabelt av sikkerhetssyn og statlige interesser. Dette kunne eventuelt skje ved at en tjenesteyter overlater deler av sin virksomhet til en annen gjennom en samarbeidsavtale. Prosedyren skal sikre at samarbeidsavtaler vil være i overensstemmelse med de overordnede strategiske veivalgene for NEFAB.

Artikkel 13 sikrer at eksisterende nasjonale utpekingsbeslutninger av ytere av lufttrafikktenester videreføres og anses som felles utpekinger. Nye utpekingsvedtak, tilbaketrekking eller endring av eksisterende utpekingsvedtak forblir et nasjonalt anliggende, men anses samtidig gjort i fellesskap.

Utpekingsbeslutningene vil utfylles av samarbeidsordningene som etableres mellom tjenesteyterne.

Kapittel 3: Luftrommet

Artikkel 14 gir uttrykk for det overordnede målet for felles luftromsorganisering og -drift, som er at luftrommet tilhørende NEFAB-statene kan utvikles og styres som ett sammenhengende luftrom der trafikkflyt- og kapasitetsstyring ivaretas på en koordinert måte, samtidig som det sikres tilpasning til samarbeidsbaserte prosesser etablert på internasjonalt plan. Dette må ses i sammenheng med blant annet gjennomføringsregelverk med hjemmel i SES pakke II om overordnet styring av flyrutenettverket i Europa.

Artikkelen lister konkrete oppgaver for å realisere målet om optimal utnyttelse av luftrommet.

Artikkel 15 beskriver en forpliktelse til å sørge for at det samarbeides på rettslig, operativt og teknisk nivå for å få en ensartet og effektiv gjennomføring av konseptet "fleksibel bruk av luftrommet", det vil si effektiv samordning av sivil og militær utnyttelse av luftrommet. Samordningskravet følger allerede av SES-regelverket, men da primært som et nasjonalt anliggende. Samtidig er det innarbeidet en klar reservasjon for statene til å definere bestemte luftromsområder til eksklusiv eller bestemt bruk for militære formål.

Artikkel 16 forutsetter at statene legger til rette for inngåelse av avtaler som sikrer at militær treningsaktivitet kan skje i hverandres luftrom. Videre plikter statene å oppmuntre til tett samarbeid med de respektive luftforsvarsmyndigheter og taktiske kontrollenheter (luftforsvarskommando). Videre fremheves betydningen av å arbeide for større grad av harmonisering av relevante sivile og militære ordninger.

Kapittel 4: Harmonisering

Artikkel 17 legger opp til en gjennomgang av regler og prosedyrer som styrer virksomheten til tjenesteyterne innenfor NEFAB, med en målsetting om å harmonisere disse så mye som mulig. Større grad av harmonisering er en viktig forutsetning for å muliggjøre grenseoverskridende tjenesteyting.

Et viktig felt for harmonisering er sikkerhetsstyringssystemene til de som yter flysikringstjenester i NEFAB. Det legges opp til at NEFAB-rådet skal enes om en felles overordnet sikkerhetspolitikk som vil utgjøre fundamentet for senere implementering av fullt harmoniserte sikkerhetsstyringssystemer.

Kapittel 5: Yting av flysikringstjenester

Artikkel 18 fastslår at statene skal sikre at flysikringstjenester ytes i NEFAB. Artikkelen lister de tjenestene som utgjør kjernen, og som vil berøres av avtalen og beslutninger i NEFAB-rådet som del av strategiske målsettinger for tjenesteytingen: Lufttrafikk tjenester, kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester, luftfartsinformasjonstjenester og flyværtjenester.

Artikkel 19 inneholder nærmere bestemmelser om lufttrafikk tjenester. Statene skal informere hverandre om de plikter og rettigheter som følger av nasjonale utpekingsbeslutninger, samt rettigheter eller begrensninger i tjenesteytingen som følger av sertifiseringen foretatt av nasjonale tilsynsmyndigheter.

Artikkel 20 inneholder nærmere bestemmelser om kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester. Disse tjenestene kan i prinsippet tilbys fritt innenfor Det felles europeiske luftrom, utelukkende basert på sertifisering. Artikkelen gir uttrykk for statenes ambisjoner om å arbeide for felles tekniske løsninger og en hensiktsmessig og kostnadseffektiv utbygging av infrastruktur som brukes av alle tjenesteyterne.

Målene vil først og fremst måtte oppfylles av tjenesteyterne selv gjennom samarbeidet på tjenesteytersiden, men NEFAB-rådet vil fastsette rammer gjennom utarbeidelsen av strategiske målsettinger for NEFAB. Statenes målsettinger vil bli avstemt mot interessene til tjenesteyterne gjennom den foreskrevne behandling i Det rådgi-vende organ for flysikringstjenester i artikkel 11.

Artikkel 21 inneholder nærmere bestemmelser om informasjonstjenester for luftfarten. Dette er også tjenester som i prinsippet kan tilbys fritt innenfor Det felles europeiske luftrom utelukkende basert på sertifisering. Artikkelen gir uttrykk for statenes ambisjoner om å koordinere tjenesteytingen på dette området.

Det er først og fremst tjenesteyterne selv som må oppfylle disse målsetningene gjennom samarbeidet på tjenesteytersiden. NEFAB-rådet vil imidlertid fastsette rammer gjennom utarbeidelsen av strategiske målsettinger for NEFAB.

Artikkel 22 inneholder nærmere bestemmelser om flyværtjenester. Slike tjenester har så langt vært levert av de statlige meteorologiske institutter. Artikkelen foreskriver at statene skal sikre samarbeid mellom tjenesteleverandørene. Artikkelen åpner like fullt for å fortsette beskyttelsen av tjenesteytingen ved å tillate utpekingsvedtak for eksklusiv rett og plikt til å levere flyværtjenes-

ter innenfor et avgrenset luftrom. I praksis vil dette være vedkommende stats eget luftrom.

Det er identifisert et potensiale for besparelser ved å legge til rette for bedre samarbeid om flyværtjenestene, blant annet ved å standardisere spesifikasjonene for tjenesteytingen. Dette vil gi mulighet for en koordinert og felles innkjøps-/for-handlingsprosess. Meteorologisk institutt har inn-gått omfattende samarbeidsavtaler med andre nordiske staters aktører med dette for øye.

Artikkel 23 pålegger statene å arbeide for at NEFABs flysikringstjenesteleverandører utvikler felles beredskapsplaner for tjenestene som le- veres i NEFAB. For å utnytte ressursene optimalt, er det naturlig at beredskapsplaner reflekterer sam- arbeidet mellom tjenesteleverandørene. Bestem- melsen foreskriver derfor at NEFAB-rådet skal konsulteres på samme måte som ved de ordinære samarbeidsordninger som avtales mellom lufttra- fikk tjenesteleverandører, se artikkel 12.

Kapittel 6: Avgifter

Artikkel 24 krever at statene utvikler og anvender felles prinsipper for fastsetting av flysikringsavgif- tene som benyttes for å finansiere flysikringstje- nestene. Det er allerede per i dag stor grad av har- monisering av avgiftspolitikken som følge av implementeringslovgivning til SES-regelverket (forordning (EF) nr. 1794/2006). Gjennom NEFAB-avtalen skal statene anvende og imple- mentere lovgivningen likt innenfor luftromsblok- ken. Det gis likevel mulighet for nasjonale unntak som er hjemlet i SES-regelverket.

Avgiftene skal fastsettes med utgangspunkt i kostnadsdekning. Kostnadsutviklingen kontrolle- res gjennom kravet til kostnadseffektivisering som følger av SES-regelverkets ytelsesstyring (ytelsesplaner og ytelsesmål), se artikkel 26.

NEFAB-avtalen og SES-regelverket legger ingen føringer på etablering av et felles avgiftsnivå innenfor luftromsblokken. Utvikling av grense- overskridende tjenesteyting gir imidlertid grunn- lag for konsultasjon med luftromsbrukerne om endringer i eksisterende avgiftssoner.

Kapittel 7: Tilsyn

Artikkel 25 angir at statene skal sikre et velfun- gere samarbeid mellom de nasjonale tilsynsmy- ndighetene for å løse tilsynsoppgavene innenfor NEFAB, samt at tilsynsmetodene blir harmonisert mellom de nasjonale tilsynsmyndighetene. Til- synsmyndighetene i NEFAB forpliktet til å inngå avtaler seg i mellom for å ivareta ansvaret på hen-

siktsmessig måte. Slike avtaler kan innebære fordeling av tilsynsoppgaver mellom de nasjonale tilsynsmyndighetene. Avtalene skal meldes til NEFAB-rådet for verifisering av at forpliktelsen er tilfredsstillende ivarettatt.

Artikkelen angir videre spesifikke ansvarsoppgaver for sertifiserende myndighet uavhengig av hvor tjenesteytingen leveres. Bestemmelsen fastsetter også rettigheter forbeholdt stedlig tilsynsmyndighet til både å kreve gjennomføring av tilsynsaktivitet, så vel som deltakelse i denne aktiviteten innenfor eget stedlige ansvarsområde. I artikkelen presiseres at militære luftfartsmyndigheter skal få tilgang til relevant informasjon om tilsynsaktiviteten. Denne artikkelen, sett i sammenheng med artikkel 7, fastsetter rammene for samarbeidsavtalen som er fremforhandlet mellom tilsynsmyndighetene.

Kapittel 8: Ytelse

Artikkel 26 angir hvordan bestemmelsene om ytelsesstyring i SES-regelverket skal gjennomføres. Ytelsesplanene skal utarbeides og implementeres av statene i samarbeidet. Felles ytelsesplan for NEFAB vedtas av rådet og følges opp nasjonalt av statenes tilsynsmyndigheter.

Ytelsesplanen skal omfatte ytelsesmålene for NEFAB, samt klare, målbare ytelsesindikatorer. Kravet om ytelsesindikatorer følger av SES pakke II. De ytelsesområdene som er fastsatt per i dag opplistes i artikkel 26. Disse er sikkerhet, miljø, kapasitet og kostnadseffektivitet. I tillegg, og for å ivareta de militære behov, skal det fastsettes mål for tjenesteyternes effektivitet i relasjon til gjennomføringen av militære oppdrag. Ytelsesplanene for NEFAB vil omfatte de ytelsesområdene som til enhver tid er fastsatt i SES-regelverket, samt ytelsesmål for gjennomføring av militære oppdrag.

Norge er ikke omfattet av ytelsesstyringsregimet i SES pakke II, men vil forpliktes av bestemmelsene om ytelsesplaner i NEFAB-avtalen.

Kapittel 9: Erstatningsansvar

Artikkel 27 inneholder bestemmelser om mulig erstatningsansvar for statene og for flysikringstjenesteleverandørene. Når det på en avtalestats territorium eller ansvarsområde har oppstått tap eller skade, kan staten inngi søksmål om dekning av erstatning som er utbetalt eller kostnader som er påløpt som følge av tap eller skade som skyldes uaktsomhet utvist av en annen avtalestat. Ytere av

flysikringstjenester i NEFAB skal bare være erstatningspliktige for tap eller skade som skyldes egen uaktsomhet eller uaktsomhet utvist av deres personell eller representanter. Det kan ikke framsettes noe direkte krav mot personell eller representanter for ytere av flysikringstjenester i utførelsen av deres plikter. Søksmål som vedrører erstatningsansvaret til ytere av flysikringstjenester skal bringes inn for domstolene i den avtalestat på hvis territorium eller ansvarsområde tapet eller skaden oppsto, og skal være underlagt denne avtalestats lovgivning.

Kapittel 10: Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 28 inneholder bestemmelser om tvisteløsning. Alle tvister som måtte oppstå mellom avtalestatene i forbindelse med denne avtalen, og som ikke avgjøres innen seks måneder ved direkte forhandlinger mellom de berørte avtalestater eller på annen måte, skal bringes inn for NEFAB-rådet. Dersom NEFAB-rådet ikke kan avgjøre en tvist innen tre måneder etter at den ble forelagt, skal de berørte avtalestater ha anledning til å bringe tvisten inn for mekling ved en tredjemann eller til avgjørelse ved voldgift, som skal være bindende.

Artikkel 29 fastsetter at avtalen er åpen for tiltrødelse av andre stater.

Artikkel 30 sier at en avtalestat kan si opp avtalen ved skriftlig underretning til NEFAB-rådet og depositaren. Oppsigelsen skal tre i kraft ett år etter den dag depositaren har mottatt underretningen.

Artikkel 31 inneholder bestemmelser om endringer i avtalen.

Artikkel 32 angir prosessuelle regler i tilfelle at alle statene er enige om å heve avtalen.

Artikkel 33 gir hver av avtalestatene en mulighet til midlertidig oppheving av avtalen med henvisning til offentlig orden, sikkerhet og forsvarshensyn.

Artikkel 34 fastsetter at avtalen skal registreres hos Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO).

Artikkel 35 angir at avtalen trer i kraft 30 dager etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsskjemaet er deponert hos depositaren.

Artikkel 36 fastsetter at Norge er depositar for avtalen, samt inneholder en liste over de viktigste oppgavene til depositaren.

6 Gjennomføring i norsk rett

Gjennomføring av NEFAB-avtalen nødvendiggjør en mindre endring i luftfartsloven for å sikre gjennomføring av avtalens bestemmelser om begrensningsansvaret for ytere av flysikringstjenester og personer som utfører arbeid for disse (artikkel 27). Forslaget til ny § 7-4b i luftfartsloven er lagt frem for Stortinget ved Prop. 83 L (2011-2012) om endringer i luftfartsloven.

Beslutningene som fattes i NEFAB-rådet vil ikke innebære en overføring av statlig myndighet til å treffe vedtak med direkte virkning overfor private rettssubjekter i Norge. Beslutningene vil imidlertid etter sin art kunne innebære nye folkerettslige forpliktelser for Norge. Siden beslutningene treffes ved enstemmighet, vil Norge ikke bli bundet uten at en er innforstått med beslutningene fra norsk side. Avtalestatene skal ifølge avtalen gjennomføre beslutningene i NEFAB-rådet i samsvar med sine nasjonale fremgangsmåter, med forbehold for parlamentarisk godkjenning der dette er nødvendig. I lys av at NEFAB-rådet kan treffe beslutninger på et bredt saklig virkeområde, og fordi avtalen selv viser til et mulig behov for parlamentariske prosedyrer, vil rådets fremtidige beslutninger i utgangspunktet bli behandlet etter norsk konstitusjonell prosedyre for traktatsaker. Stortingets samtykke til inngåelse vil være påkrevet dersom beslutningen i NEFAB-rådet ikke kan gjennomføres i Norge uten lovendring, er av særlig viktighet eller nødvendiggjør bevilgningsvedtak i fremtidige år. I så fall må Stortingets samtykke innhentes før NEFAB-rådets beslutning kan bli bindende for Norge.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Avtalen forventes ikke å medføre vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige, herunder Luftfartstilsynet. Som det fremgår ovenfor, etablerer avtalen rammene for utøvelse av myndighet. Myndighetsutøvelsen vil først og fremst skje i NEFAB-rådet gjennom felles beslutninger. Denne myndighetsutøvelsen skjer i dag rent nasjonalt. Den viktigste økonomiske og administrative konsekvensen av avtalen er dermed knyttet til merarbeidet ved forberedelse og koordinering av norske posisjoner i de nye organene; dels i de permanente komiteene som blant annet forbereder saker for NEFAB-rådet, og dels i selve rådet, der endelige beslutninger fattes. Både Samferdselsdepartementet, Luftfartstilsynet, For-

svarsdepartementet og militære instanser vil bli engasjert i disse oppgavene.

Koordinering og oppfølging mellom tilsynsmyndighetene vil representere en viss økt administrativ byrde. Formålet med samarbeidet er imidlertid å utnytte felles ressurser mer effektivt. Det ligger også klare forventninger i ytelsesregimet om at kostnadene til gjennomføring av tilsynsoppgavene skal reduseres gjennom tettere samarbeid og arbeidsdeling mellom tilsynsmyndighetene. Rammen for denne virksomheten finnes dels i selve NEFAB-avtalen, og dels i den separate avtalen mellom tilsynsmyndighetene.

Samferdselsdepartementet vil etablere effektive samrådsprosedyrer med andre berørte departementer og norske aktører når det gjelder gjennomføringen av NEFAB-samarbeidet. Dette gjelder blant annet flyværtjenestene.

Det er ikke holdepunkter for at deltakelse i NEFAB vil ha vesentlige administrative eller økonomiske konsekvenser for Forsvaret. Innføringen av "Free Route Airspace" (FRA) vil likevel medføre noen endringer i utforming og forvaltning av militære trenings- og øvingsområder. Forsvarets behov vil ivaretas innenfor rammen av regelverket om fleksibel bruk av luftrommet, og bruken av luftrom for militære formål vil inngå som en integrert del av arbeidet med luftromsdesign og fastsettelsen av operative prosedyrer. Samtidig må Forsvaret selv ta ansvar for å videreutvikle det militære samarbeidet med de andre statene i NEFAB der dette er naturlig. Dette kan bidra til bedre utnyttelse av begrensede luftromsressurser både for sivil og militær bruk.

Samlet legges det til grunn at kostnadene for det offentlige i tilknytning til NEFAB-samarbeidet kan dekkes innenfor eksisterende budsjetter.

Det er foreløpig vanskelig å fastsette konkret hvilke økonomiske og administrative konsekvenser NEFAB vil få for Avinor, da planene for gjennomføring av samarbeidet mellom tjenesteyterne fortsatt er under arbeid. Det er lagt til grunn at samarbeidet på kort sikt vil gi noe økte kostnader for Avinor, uten at dette vil gi økte avgifter for brukerne av tjenestene. Avinor er innenfor ytelsesstyringsregimet pålagt å redusere sine avgifter for flysikringstjenestene. På lengre sikt forventer Avinor kostnadseffektiviseringsgevinster fra samarbeidet. Avinor er svært positiv til NEFAB-samarbeidet, blant annet fordi det vil gi selskapet mulighet til å posisjonere seg for fremtidige utfordringer, samtidig som selskapet vil være i stand til å levere tjenestene til lavere pris. Samferdselsdepartementet vil komme tilbake til dette i Eiermeldingen til Stortinget om Avinor.

For de sivile brukerne av luftrommet vil NEFAB-avtalen gi en rekke positive virkninger, hovedsakelig på grunn av etablering av FRA. Opprettelsen av FRA-luftrom innebærer en omlegging fra dagens faste ruter ("korridorer") som flyene i prinsippet skal følge, til fritt (direkte) rutevalg for luftromsbrukerne. Dette vil bidra til at flyselskapene kan redusere selve flygedistansen, og dermed spare tid og drivstoff. Det planlegges å innføre dette konseptet i NEFAB innen utgangen av 2015. I tillegg skal opprettelsen av FRA-luftrom koordineres med Danmark og Sverige, slik at man får et felles "FRA-konsept" for luftrommet over alle disse statene. For øvrig vil kostnadseffektivisering hos tjenesteyterne gjennom diverse samarbeidstiltak, blant annet grensekryssende tjenesteyting, gi grunnlag for lavere avgifter til brukerne av tjenestene.

Ifølge den omtalte mulighetsstudien utført av Avinor m.fl. er de samlede effektene av NEFAB-samarbeidet, det vil si besparelser for tjenesteyterne og for brukerne av tjenestene, beregnet til ca. 400 millioner kroner pr. år fra 2015, og mer enn 600 millioner kroner pr. år fra 2020. En beregning av nåverdien for tidsrommet 2015–2025 med 10 % diskonteringsrente, viser samlede besparelser på mellom 2 400 og 2 700 millioner kroner. I det mest ambisiøse scenarioet for samarbeidet er forholdet mellom verdien av besparelser for tjenesteyterne og de samfunnsøkonomiske gevinstene anslått til 1:7 i 2020. Imidlertid er beregningene som er omtalt her usikre. Det gjelder både størrelsesorden og tidsramme. Videre forutsetter beregningene at samtlige samarbeidsprosjekter som er beskrevet i mulighetsstudien faktisk blir gjennomført. Det foreligger per dags dato ikke analyser som viser effekten individuelt for hver stat.

8 Vurdering og tilrådning

Samarbeidet i NEFAB skal være et middel til å gi brukerne av flysikringstjenestene mer effektiv og miljøvennlig avvikling av trafikken til lavere pris. Det foreligger en omfattende dokumentasjon med

analyser av mulig samarbeid mellom aktørene i NEFAB-statene. Dokumentasjonen viser betydelige positive effekter for tjenesteyterne, men særlig for brukerne av luftrommet, hovedsakelig gjennom kortere og mer effektive ruteføringer/flygeveier. Dette vil næringslivet og de reisende nyte godt av. Tettere samarbeid både på statlig-, tilsyns- og tjenesteyternivå vil også medføre mer effektiv ressursbruk, særlig med tanke på koordinering av grenseoverskridende virksomhet.

For Avinor og Meteorologisk institutt har avtalen en viktig strategisk og overordnet betydning som rammevilkår for deres virksomhet. Samordning på politisk nivå innenfor rammene av NEFAB legger føringer for samarbeid og integrering mellom tjenesteyterne i deltagende stater.

Avtalen om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokken er et vesentlig element i gjennomføringen av lovgivingspakken om Et felles europeisk luftrom.

Siden NEFAB-avtalen krever lovendring og anses å være av særlig viktighet, er Stortingets samtykke til inngåelse nødvendig etter Grunnlovens § 26 annet ledd.

Samferdselsdepartementet finner at deltagelse i et slikt samarbeid sammen med Finland, Estland og Latvia ivaretar norske interesser på en tilfredsstillende måte, og at det etter omstendighetene og på dette tidspunktet er det beste alternativet for norsk deltagelse i slikt samarbeid. Samferdselsdepartementet vil følge opp spørsmålet om å legge til rette for integrering av de to luftromsblokkene i Norden. Samferdselsdepartementet tilrår ratifikasjon av avtalen. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge.

Samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge, i svar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge

I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge.

Vedlegg 1

Agreement on the establishment of The North European Functional Airspace Block between the Republic of Estonia, the Republic of Finland, the Republic of Latvia and the Kingdom of Norway

The Republic of Estonia, the Republic of Finland, the Republic of Latvia and the Kingdom of Norway, hereinafter referred to as the “Contracting State” or the “Contracting States”,

Having regard to the Regulations on the Single European Sky of the European Parliament and the Council, the relevant implementing rules, the statement by the EU Member States on military issues relating to the Single European Sky of 31 March 2004;

Referring to the Agreement on the European Economic Area of 3 January 1994;

Recognizing the obligations that each Contracting State is bound by as parties to the Convention on International Civil Aviation of 1944 (Chicago Convention);

Taking into account the need for close co-operation between the Contracting States to establish the North European Functional Airspace Block (NEFAB) and to ensure its functionality;

Having regard to the Feasibility Study Report of NEFAB of August 2011;

Taking into account the joint ministerial declaration of intent for the creation of NEFAB of 30 August 2011;

Recognizing the importance of continuing close cooperation with Iceland and the Danish-Swedish functional airspace block, as well as other neighboring functional airspace blocks with the possibility of a future consolidation as a vision;

Taking into account the Agreement on demilitarisation and neutralisation of the Åland Islands of 1921;

Avtale om etablering av Den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Republikken Estland, Republikken Finland, Republikken Latvia og Kongeriket Norge

Republikken Estland, Republikken Finland, Republikken Latvia og Kongeriket Norge, heretter kalt «avtalestaten» eller «avtalestatene»,

som tar hensyn til europaparlaments- og rådsforordningene om Det felles europeiske luftrom, gjennomføringsreglene til dem og uttalelsen fra medlemsstatene om militære spørsmål i tilknytning til Det felles europeiske luftrom av 31. mars 2004,

som viser til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde av 3. januar 1994,

som vedstår seg sine forpliktelser som parter i konvensjonen om internasjonal sivil luftfart av 1944 (Chicago-konvensjonen),

som tar hensyn til at avtalestatene må ha et tett samarbeid for å kunne etablere Den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk (NEFAB) og sikre dens funksjonalitet,

som tar hensyn til rapporten fra mulighetsstudien for NEFAB fra august 2011,

som tar hensyn til ministrenes felles intensjonserklæring av 30. august 2011 om etablering av NEFAB,

som erkjenner betydningen av å videreføre det tette samarbeidet med Island og den dansk-svenske funksjonelle luftromsblokk og med andre tilgrensende funksjonelle luftromsblokker med muligheten for framtidig konsolidering som visjon,

som tar hensyn til avtalen om demilitarisering og nøytralisering av Åland fra 1921,

Considering that a cooperative approach to air traffic management is a major step towards fulfilling the needs of civil and military air traffic;

Noting that the provisions of this Agreement shall not compromise existing agreements of the Contracting States concerning delegated functions on airspace management to the international defence organisations and regional projects;

Considering that the creation of NEFAB requires enhanced and increasing cross-border provision of air navigation services;

Recognizing that close cooperation among air navigation service providers is vital to fulfil the needs of civil and military air traffic;

Considering the importance of the principle of “Just Culture” as reflected in international and European legislation;

Aiming at achieving maximum capacity, effectiveness and efficiency of the air traffic management network while maintaining a high level of safety;

Convinced by the added value of the creation of NEFAB for overall environmental sustainability;

Recognizing that the conclusion of this Agreement between Contracting States regarding the establishment of NEFAB shall not prejudice the principle that every Contracting State has complete and exclusive sovereignty over the airspace of its territory or the capacity of every Contracting State to exercise its prerogatives with regard to public order, public security and defence matters in its national airspace;

have agreed as follows:

Chapter 1:

General Principles

Article 1:

Definitions

1.1 For the purpose of this Agreement, except where the context otherwise requires or it is otherwise stated, the terms used in this Agreement shall have the same meaning attributed to them as in the EU regulations on the Single European Sky and the Chicago Convention.

1.2 For the purpose of this Agreement, the following definitions shall apply:

“Agreement” means the present Agreement and any amendments thereto, unless provided otherwise;

som tar i betraktning at en samarbeidsbasert tilnærming til lufttrafikkstyring er av vesentlig betydning for å oppfylle den sivile og militære lufttrafikks behov,

som konstaterer at bestemmelsene i denne avtale ikke skal påvirke avtalestatenes eksisterende avtaler om delegering av funksjoner for styring av luftrommet til internasjonale forsvarsorganisasjoner og regionale prosjekter,

som tar i betraktning at etableringen av NEFAB krever forbedring og styrking av flysikringstjenestene som ytes over landegrensene,

som erkjenner at et nært samarbeid mellom ytere av flysikringstjenester er avgjørende for å oppfylle den sivile og den militære lufttrafikks behov,

som tar i betraktning betydningen av prinsippet om «Just Culture» slik dette gjenspeiles i internasjonalt og europeisk regelverk,

som tar sikte på å oppnå størst mulig kapasitet og kostnads- og driftseffektivitet i nettet for lufttrafikkstyring, samtidig som et høyt sikkerhetsnivå opprettholdes,

som er overbevist om den merverdi etableringen av NEFAB vil medføre for den samlede miljømessige bærekraft,

som erkjenner at inngåelsen av denne avtale mellom avtalestatene om etablering av NEFAB ikke skal berøre prinsippet om at hver stat har full og udelt suverenitet over luftrommet over eget territorium, og heller ikke den enkelte stats myndighet til å utøve sine særlige rettigheter med hensyn til offentlig orden, offentlig sikkerhet og forsvarsspørsmål i sitt nasjonale luftrom,

er blitt enige om følgende:

Kapittel 1:

Allmenne prinsipper

Artikkel 1:

Definisjoner

1.1 Med mindre annet framgår av sammenhengen eller annet er fastsatt, skal uttrykkene som er benyttet i denne avtale, ha samme betydning som i EU-forordningene om Det felles europeiske luftrom og Chicago-konvensjonen.

1.2 I denne avtale menes med:

«avtale» denne avtale og eventuelle endringer av den, med mindre annet er fastsatt,

“North European Functional Airspace Block (NEFAB)” means the Functional Airspace block established by the Contracting States under this Agreement;

“NEFAB Airspace” means the airspace encompassing the applicable airspace of each Contracting State;

“Certifying NSA” means the national supervisory authority (NSA) nominated or established by a any Contracting State that has certified a particular air navigation service provider (ANSP);

“Territorial NSA” means, with respect to a particular portion of airspace, the national supervisory authority (NSA) nominated or established by the Contracting State having responsibility over that portion of airspace.

Article 2:

Scope and Objective

2.1 This Agreement establishes the North European Functional Airspace Block (NEFAB).

2.2 The objective of NEFAB is to achieve optimal performance in the areas relating to safety, environmental sustainability, capacity, cost-efficiency, flight efficiency and military mission effectiveness, by the design of airspace and the organisation of air traffic management in the airspace concerned regardless of existing boundaries.

2.3 This Agreement defines the rights and obligations of the Contracting States and serves as one of the key instruments to fulfil the Single European Sky objectives.

2.4 This Agreement applies to the airspace concerned, which is composed of the following flight information regions (FIR) and upper information regions (UIR) of North European airspace:

- a. Estonia;
- b. Finland;
- c. Latvia;
- d. Norway;
- e. Bodø Oceanic.

Article 3:

Sovereignty

The provisions of this Agreement shall be without prejudice to the sovereignty of the Contracting States over their airspace or their rights and obligations under the Chicago Convention and other instruments of International Law.

«Den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk (NEFAB)» den funksjonelle luftromsblokk som avtalestatene etablerer i henhold til denne avtale,

«NEFAB-luftrom» det luftrom som omfatter luftrommet til hver av avtalestatene,

«sertifiserende nasjonal tilsynsmyndighet» den nasjonale tilsynsmyndighet som er utpekt eller opprettet av en avtalestat som har sertifisert en bestemt yter av flysikringstjenester,

«stedlig nasjonal tilsynsmyndighet», med hensyn til en bestemt del av luftrommet, den nasjonale tilsynsmyndighet som er utpekt eller opprettet av den avtalestat som har ansvar for denne del av luftrommet.

Artikkel 2:

Virkeområde og formål

2.1 Denne avtale etablerer Den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk (NEFAB).

2.2 Formålet med NEFAB er å oppnå optimale ytelser på områdene sikkerhet, miljømessig bærekraft, kapasitet, kostnadseffektivitet, flygeeffektivitet og effektiviteten ved militære oppdrag, ved å utforme luftrommet og organisere lufttrafikkstyringen i det berørte luftrom uavhengig av eksisterende grenser.

2.3 Denne avtale definerer avtalestatenes rettigheter og plikter og skal være et av de sentrale virkemidlene for å nå målene med Det felles europeiske luftrom.

2.4 Denne avtale kommer til anvendelse på det berørte luftrom, som består av følgende flygeinformasjonsregioner (FIR) og øvre flygeinformasjonsregioner (UIR) idet nordeuropeiske luftrom:

- a. Estland,
- b. Finland,
- c. Latvia,
- d. Norge,
- e. Bodø Oceanic.

Artikkel 3:

Suverenitet

Bestemmelsene i denne avtale skal ikke berøre avtalestatenes suverenitet over sitt luftrom eller deres rettigheter og plikter i henhold til Chicago-konvensjonen og andre folkerettslige instrumenter.

*Article 4:***Public Security and Defence**

4.1 The provisions of this Agreement shall be without prejudice to the competencies of the Contracting States relating to public order, public security and defence matters.

4.2 Arrangements for the effective civil-military cooperation within NEFAB shall be established by the competent civil and military authorities of the Contracting States and be laid down in writing, in accordance with their respective competencies according to national law.

*Article 5:***Areas of Cooperation**

To achieve the objective of NEFAB, the Contracting States commit to cooperate and take the appropriate measures in accordance with their national procedures in particular in the following domains:

- a. Governance of NEFAB;
- b. Civil-Military cooperation;
- c. Airspace;
- d. Harmonisation of rules and procedures;
- e. Provision of air navigation services;
- f. Meteorological services;
- g. Charging;
- h. Supervision;
- i. Performance.

*Article 6:***Competent Authorities**

Competent authorities are:

- a. In Estonia: Ministry of Economic Affairs and Communications and in military matters Ministry of Defence;
- b. In Finland: Ministry of Transport and Communications and in military matters Ministry of Defence;
- c. In Latvia: Ministry of Transport and in military matters Ministry of Defence;
- d. In Norway: Ministry of Transport and Communications and in military matters Ministry of Defence.

*Article 7:***Authorisation to the National Supervisory Authorities**

The NSAs of the Contracting States are authorised to establish arrangements for the safe and

*Artikkel 4:***Offentlig sikkerhet og forsvar**

4.1 Bestemmelsene i denne avtale skal ikke berøre avtalestatenes myndighet med hensyn til offentlig orden, offentlig sikkerhet og forsvarsspørsmål.

4.2 Vedkommende sivile og militære myndigheter i avtalestatene skal opprette ordninger for effektivt sivilt-militært samarbeid i NEFAB, som skal fastsettes skriftlig og i samsvar med den myndighet hver av dem har i henhold til nasjonal lovgivning.

*Artikkel 5:***Samarbeidsområder**

Med sikte på å oppnå formålet med NEFAB forplikter avtalestatene seg til å samarbeide og treffe hensiktsmessige tiltak i samsvar med sine nasjonale framgangsmåter, særlig på følgende områder:

- a. styring av NEFAB,
- b. sivilt-militært samarbeid,
- c. luftrommet,
- d. harmonisering av regler og framgangsmåter,
- e. yting av flysikringstjenester,
- f. flyværtjenester,
- g. avgifter,
- h. tilsyn,
- i. ytelse.

*Artikkel 6:***Vedkommende myndigheter**

Vedkommende myndigheter er:

- a. I Estland: Økonomi- og kommunikasjonsdepartementet, og for militære spørsmål, Forsvarsdepartementet,
- b. I Finland: Transport- og kommunikasjonsdepartementet, og for militære spørsmål, Forsvarsdepartementet,
- c. I Latvia: Transportdepartementet, og for militære spørsmål, Forsvarsdepartementet,
- d. I Norge: Samferdselsdepartementet, og for militære spørsmål, Forsvarsdepartementet.

*Artikkel 7:***De nasjonale tilsynsmyndigheters fullmakter**

De nasjonale tilsynsmyndigheter i avtalestatene har fullmakt til å opprette ordninger med sikte på

effective implementation of NEFAB. These arrangements shall be laid down in cooperation agreements between the NSAs of the Contracting States as well as in the cooperation agreements concluded with the NSAs of other functional airspace blocks in Europe. These cooperation agreements shall contain only specific regulatory, operational and technical aspects limited to scope and objective of this Agreement and to the general competence of these authorities defined in the respective national legislation of each Contracting State.

The cooperation agreements concluded between the NSAs shall, inter alia, cover the following areas of cooperation:

- a. exchange of technical and operational information, excluding personal data;
- b. exchange of information of service providers, excluding personal data;
- c. exchange of all safety-related information relevant to the functions of NEFAB;
- d. supervision of technical systems, operations, service providers and other operators relevant to the functions of NEFAB;
- e. approval of technical systems;
- f. development and harmonisation of the procedures relevant to the functions of NEFAB and the exchange of safety-related information;
- g. preparation of NEFAB performance plans.

Chapter 2:

Governance of NEFAB

Article 8:

NEFAB Council

8.1 The NEFAB Council is established for the governance of NEFAB.

8.2 The NEFAB Council shall be composed of representatives of the competent authorities of the Contracting States. Each competent authority may appoint several delegates in order to allow the interests of both civil and military aviation to be represented.

8.3 The NEFAB Council shall be annually chaired by one of the Contracting States. Each Contracting State shall have one vote. The decisions of the NEFAB Council are made by consensus. The Contracting States shall implement decisions taken by the NEFAB Council in accordance with their national procedures, subject to parliamentary approval when necessary.

sikker og effektiv gjennomføring av NEFAB. Disse ordninger skal fastsettes i samarbeidsavtaler mellom de nasjonale tilsynsmyndigheter i avtalestatene og i samarbeidsavtaler som skal inngås mellom de nasjonale tilsynsmyndigheter i andre funksjonelle luftromsblokker i Europa. Disse samarbeidsavtaler skal bare omfatte særlige lovgivningsmessige, driftsmessige og tekniske aspekter begrenset til denne avtales virkeområde og formål og til disse myndigheters generelle kompetanse i henhold til den enkelte avtalestats nasjonale lovgivning.

Samarbeidsavtalene som skal inngås mellom de nasjonale tilsynsmyndigheter, skal blant annet dekke følgende samarbeidsområder:

- a. utveksling av tekniske og operative opplysninger, med unntak av personopplysninger,
- b. utveksling av opplysninger om tjenesteytere, med unntak av personopplysninger,
- c. utveksling alle sikkerhetsrelaterte opplysninger som er relevante for NEFABs funksjoner,
- d. tilsyn med tekniske systemer, operasjoner, tjenesteytere og andre operatører som er relevante for NEFABs funksjoner,
- e. godkjenning av tekniske systemer,
- f. utvikling og harmonisering av framgangsmåtene som er relevante for NEFABs funksjoner og for utveksling av sikkerhetsrelaterte opplysninger,
- g. utarbeidelse av ytelsesplaner for NEFAB.

Kapittel 2:

Styring av NEFAB

Artikkel 8:

NEFAB-rådet

8.1 NEFAB-rådet opprettes for å ivareta styringen av NEFAB.

8.2 NEFAB-rådet skal bestå av representanter for vedkommende myndigheter i avtalestatene. Hver vedkommende myndighet kan utpeke flere delegater for å sikre at både den sivile og den militære luftfarts interesser er representert.

8.3 NEFAB-rådet skal ledes av en av avtalestatene i ett år av gangen. Hver avtalestat skal ha én stemme. NEFAB-rådet skal treffe sine beslutninger enstemmig. Avtalestatene skal gjennomføre beslutninger truffet av NEFAB-rådet i samsvar med sine nasjonale framgangsmåter, med forbehold for parlamentarisk godkjenning der dette er nødvendig.

8.4 The NEFAB Council shall establish its own rules of procedure and approve the rules of procedures for the committees.

8.4 NEFAB-rådet fastsetter sin forretningsorden og godkjenner komiteenes forretningsordener.

Article 9:

Functions of the NEFAB Council

9.1 In order to meet the commitments of the Contracting States under this Agreement, the NEFAB Council shall ensure the implementation of this Agreement and the fulfilment of the objectives of NEFAB in general.

9.2 The NEFAB Council shall in particular:

- a. define strategic objectives for the development of NEFAB, assess the results achieved and take appropriate measures if required;
- b. define the development of civil-military cooperation;
- c. agree on the common policy and design for the airspace concerned;
- d. define the modalities of the cooperation on the application of the concept of flexible use of airspace;
- e. support the harmonisation of the substantive rules and procedures;
- f. facilitate the joint designation process of the air traffic service providers;
- g. facilitate the work of the Air Navigation Services Consultative Board;
- h. adopt the charging policy applicable in the airspace concerned;
- i. agree on a common safety policy and support the development and the implementation of a common safety management system by the air navigation service providers;
- j. adopt NEFAB performance plans and the related performance targets and decide on incentives and additional or corrective measures;
- k. aim at coordinating the positions of the Contracting States with regard to the work of the International Civil Aviation Organisation (ICAO), EUROCONTROL, the European Commission, the European Aviation Safety Agency and joint undertakings in the field of air navigation services;
- l. ensure the coordination with adjacent functional airspace blocks, including efficient interfaces;
- m. set up committees other than those established by this Agreement and working groups to assist it in specific matters and approve

Artikkel 9:

NEFAB-rådets oppgaver

9.1 For å oppfylle avtalestatenes forpliktelser i henhold til denne avtale skal NEFAB-rådet sikre gjennomføring av denne avtale og oppnåelse av NEFABs mål generelt.

9.2 NEFAB-rådet skal særlig:

- a. fastsette strategiske mål for utviklingen av NEFAB, vurdere oppnådde resultater og treffe slike hensiktsmessige tiltak som måtte være nødvendig,
- b. definere utviklingen av sivilt-militært samarbeid,
- c. komme til enighet om en felles politikk for og utformingen av det berørte luftrom,
- d. fastsette reglene for samarbeidet om anvendelsen av modellen for fleksibel bruk av luftrommet,
- e. støtte harmoniseringen av de grunnleggende regler og framgangsmåter,
- f. legge til rette for en felles framgangsmåte for utpeking av ytere av lufttrafikktenester,
- g. tilrettelegge arbeidet for Det rådgivende organ for flysikringstjenester,
- h. vedta avgiftspolitikken som skal komme til anvendelse i det berørte luftrom,
- i. komme til enighet om en felles sikkerhetspolitikk og støtte utviklingen og gjennomføringen av et felles sikkerhetsstyringssystem blant yterne av flysikringstjenester,
- j. vedta ytelsesplaner for NEFAB og tilhørende ytelsesmål og treffe beslutninger om stimuleringsiltak og ytterligere eller korrigerende tiltak,
- k. ta sikte på å samordne avtalestatenes standpunkter med hensyn til arbeidet til Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO), EUROCONTROL, Europakommisjonen, Det europeiske flysikkerhetsbyrå og fellesforetak på området flysikringstjenester,
- l. sikre samordningen med tilgrensende funksjonelle luftromsblokker, herunder effektive grensesnitt,
- m. nedsette andre komiteer enn dem som er opprettet ved denne avtale, og arbeidsgrupper for å bistå det i særskilte spørsmål, og

the proposals of the committees and working groups.

godkjenne forslagene fra komiteene og arbeidsgruppene.

Article 10:

Committees

In order to meet the objective of NEFAB and to assist the NEFAB Council, the National Supervisory Authorities Committee, the Civil-Military Committee and the Financial & Performance Committee will be established.

Artikkel 10:

Komiteer

Med sikte på å oppfylle NEFABs formål og bistå NEFAB-rådet skal det nedsettes en komité av nasjonale tilsynsmyndigheter, en sivil-militær komité og en finans- og ytelseskomité.

Article 11:

Air Navigation Services Consultative Board

11.1 The Air Navigation Services Consultative Board is established by the NEFAB Council to ensure the consultation of the air navigation service providers on matters relating to the provision of services within NEFAB.

11.2 The Air Navigation Services Consultative Board is composed of representatives from:

- a. the NEFAB Council;
- b. the National Supervisory Authorities Committee;
- c. the Air Navigation Service Providers;
- d. the Meteorological Services.

11.3 Other participants may also attend as observers by invitation of the NEFAB Council.

11.4 The Air Navigation Services Consultative Board shall establish its own rules of procedure.

Artikkel 11:

Det rådgivende organ for flysikringstjenester

11.1 NEFAB-rådet skal opprette Det rådgivende organ for flysikringstjenester for å sikre samråd med yterne av flysikringstjenester i spørsmål som gjelder yting av tjenester i NEFAB.

11.2 Det rådgivende organ for flysikringstjenester skal bestå av representanter for

- a. NEFAB-rådet,
- b. Komiteen av nasjonale tilsynsmyndigheter,
- c. yterne av flysikringstjenester,
- d. flyværtjenestene.

11.3 På oppfordring fra NEFAB-rådet kan andre deltakere også være til stede som observatører.

11.4 Det rådgivende organ for flysikringstjenester fastsetter sin forretningsorden.

Article 12:

Relations between Service Providers for Cross-Border Services

The written agreements or other legal arrangements between air traffic service providers and meteorological service providers concerning cross-border services in the airspace concerned shall be approved by the competent authorities concerned after consultation of the NEFAB Council. Once approved, they shall be communicated to the NEFAB Council.

Artikkel 12:

Forholdet mellom tjenesteytere med hensyn til yting av tjenester over landegrensene

De skriftlige avtalene eller andre juridiske ordninger mellom ytere av lufttrafikkstjenester og ytere av flyværtjenester vedrørende yting av tjenester over landegrensene i det berørte luftrom skal godkjennes av de berørte vedkommende myndigheter etter samråd med NEFAB-rådet. Når de er godkjent, skal NEFAB-rådet underrettes om dem.

Article 13:

Joint Designation

13.1 Each Contracting State is entitled to designate, repeal or amend such designation of one or more air traffic service providers to provide air traffic services in its applicable airspace, wholly or

Artikkel 13:

Felles utpeking

13.1 Hver avtalestat kan utpeke eller trekke tilbake eller endre utpekingen helt eller delvis av en eller flere ytere av lufttrafikkstjenester til å yte lufttrafikkstjenester i sitt luftrom. Depositaren skal

partially. Such designation, repeal or amendment shall be notified to the Depositary in writing.

13.2 Any air traffic service provider designated according to paragraph 1 of this Article shall be deemed jointly designated by all Contracting States as from the date of notification of the designation to the Depositary.

13.3 Each Contracting State shall ensure that any air navigation service provider operating in its airspace shall comply with all provisions of this Agreement.

Chapter 3:

Airspace

Article 14:

Airspace of NEFAB

14.1 The Contracting States shall ensure the design and management of a seamless airspace, as well as the coordinated air traffic flow and capacity management, taking due account of collaborative processes at international level.

14.2 The Contracting States shall ensure in particular:

- a. the development of a common airspace policy, in close cooperation between civil and military authorities;
- b. the design of the structure for the optimum use of the airspace;
- c. the evaluation of modifications of the airspace affecting the performance at NEFAB level;
- d. coordination with the network functions of the Single European Sky;
- e. consultation of the airspace users;
- f. the coordinated establishment of cross-border areas.

Article 15:

Flexible Use of Airspace

15.1 The Contracting States shall cooperate at legal, operational and technical level for efficient and consistent application of the concept of flexible use of airspace taking into account both civil and military needs.

15.2 This Agreement does not affect the rights of each Contracting State to reserve, restrict or otherwise organise defined volumes of its own airspace, for exclusive or specific use by military users and/or aircraft operated as operational air traffic.

underrettes skriftlig om slik utpeking, tilbaketrekking eller endring.

13.2 Enhver yter av lufttrafikkjenester som er utpekt i samsvar med nr. 1 i denne artikkel, skal betraktes som utpekt av alle avtalestater i fellesskap fra datoen for underretning om utpekingen til depositaren.

13.3 Hver avtalestat skal sikre at enhver yter av flysikringstjenester som driver virksomhet i dens luftrom, overholder alle bestemmelser i denne avtale.

Kapittel 3:

Luftrommet

Artikkel 14:

NEFABs luftrom

14.1 Avtalestatene skal sikre utforming og styring av et sammenhengende luftrom og samordnet trafikkflyt- og kapasitetsstyring, idet de tar hensyn til de samarbeidsbaserte prosesser på internasjonalt plan.

14.2 Avtalestatene skal særlig sikre

- a. utvikling av en felles luftromspolitik, i nært samarbeid mellom sivile og militære myndigheter,
- b. utforming av strukturen med sikte på optimal bruk av luftrommet,
- c. evaluering av endringer i luftrommet som påvirker ytelsene på NEFAB-nivå,
- d. samordning med nettverksfunksjonene til Det felles europeiske luftrom,
- e. samråd med luftromsbrukerne,
- f. samordnet etablering av grenseområder.

Artikkel 15:

Fleksibel bruk av luftrommet

15.1 Avtalestatene skal samarbeide på det juridiske, operative og tekniske plan med sikte på effektiv og ensartet anvendelse av modellen for fleksibel bruk av luftrommet, samtidig som de tar hensyn til både sivile og militære behov.

15.2 Denne avtale berører ikke den enkelte avtalestats rett til å reservere, begrense eller på annen måte organisere angitte deler av sitt luftrom for eksklusiv eller særskilt bruk av militære brukere og/eller luftfartøyer i militær lufttrafikk.

*Article 16:***Civil-Military Cooperation**

16.1 With due regard to the flexible use of airspace principles and in accordance with national existing arrangements and applicable international agreements, the Contracting States concerned shall conclude, where and when appropriate, written arrangements to enable military training activities in the airspace concerned regardless of existing boundaries.

16.2 The Contracting States concerned shall allow the provision of cross-border air traffic services to state aircraft operating as general air traffic as well as state aircraft operating as operational air traffic by a civil air traffic service provider of the other Contracting State concerned pursuant to appropriate written arrangements communicated to the NEFAB Council.

16.3 The Contracting States concerned shall allow the provision of tactical control services to operational air traffic by the air defence organisations and tactical air command and control service organisations of the other Contracting State concerned pursuant to appropriate written arrangements communicated to the NEFAB Council.

16.4 For the provision of cross-border services in the airspace concerned, the Contracting States shall encourage close cooperation between the civil air navigation service providers and the respective air defence and tactical air command and control service organisations.

16.5 The Contracting States shall strive to harmonise the relevant civil and military arrangements to facilitate civil-military cooperation.

*Chapter 4:***Harmonisation***Article 17:***Harmonisation of Applicable Rules and Procedures Relevant to NEFAB**

17.1 The NEFAB Council shall identify the applicable rules and procedures in NEFAB.

17.2 The Contracting States shall endeavour to harmonise their rules and procedures after recommendation of the NEFAB Council.

17.3 The National Supervisory Authorities Committee shall consult on a regular basis with a view to identifying and eliminating differences between their respective regulations.

17.4 The NEFAB Council shall ensure that the air navigation service providers of the airspace con-

*Artikkel 16:***Sivilt-militært samarbeid**

16.1 Samtidig som det tas behørig hensyn til prinsippene for fleksibel bruk av luftrommet og i samsvar med nasjonale eksisterende avtaler og gjeldende internasjonale avtaler, skal de berørte avtalestater, når dette er hensiktsmessig, inngå skriftlige avtaler for å tillate militære øvelser i det berørte luftrom uavhengig av eksisterende grenser.

16.2 De berørte avtalestater skal tillate en sivil yter av lufttrafikktenester fra en annen berørt avtalestat å yte lufttrafikktenester over landegrensene til statlige luftfartøyer i allmenn lufttrafikk og statlige luftfartøyer i militær lufttrafikk i henhold til hensiktsmessige skriftlige avtaler som NEFAB-rådet skal underrettes om.

16.3 De berørte avtalestater skal tillate luftforsvarsorganisasjoner og taktiske luftkommando- og kontrolltenesteorganisasjoner fra en annen berørt avtalestat å yte taktiske kontrolltenester til militær lufttrafikk i henhold til hensiktsmessige skriftlige avtaler som NEFAB-rådet skal underrettes om.

16.4 For å sikre yting av tenester over landegrensene i det berørte luftrom skal avtalestatene oppmuntre til tett samarbeid mellom sivile ytere av flysikringstenester og de respektive luftforsvarsorganisasjoner og taktiske luftkommando- og flygekontrolltenesteorganisasjoner.

16.5 Avtalestatene skal bestrebe seg på å harmonisere relevante sivile og militære avtaler for å tilrettelegge for sivilt-militært samarbeid.

*Kapittel 4:***Harmonisering***Artikkel 17:***Harmonisering av gjeldende regler og framgangsmåter som er relevante for NEFAB**

17.1 NEFAB-rådet skal identifisere de regler og framgangsmåter som får anvendelse i NEFAB.

17.2 Avtalestatene skal gjøre sitt ytterste for å harmonisere sine regler og framgangsmåter etter anbefaling fra NEFAB-rådet.

17.3 Komiteen av nasjonale tilsynsmyndigheter skal ha regelmessige samråd med sikte på å identifisere og fjerne forskjeller mellom sine respektive regelverk.

17.4 NEFAB-rådet skal påse at yterne av flysikringstenester i det berørte luftrom utvikler en

cerned develop a common safety policy aiming at creating a harmonized safety management system.

Chapter 5:

Provision of Air Navigation Services

Article 18:

Air Navigation Services

The Contracting States shall ensure the provision of the following air navigation services in particular with regard to the governance and oversight of the:

- a. Air traffic services;
- b. Communication, navigation and surveillance services;
- c. Aeronautical information services;
- d. Meteorological services.

Article 19:

Air Traffic Services

The Contracting States shall inform one another on the rights and obligations of the air traffic service providers designated in accordance with Article 13 at national level and of any change in their certification or their legal status.

Article 20:

Communication, Navigation and Surveillance Services

The Contracting States shall work towards common technical systems and the cost efficient deployment of infrastructure for the provision of communication, navigation and surveillance services by civil air navigation service providers.

Article 21:

Aeronautical Information Services

The Contracting States shall cooperate in the field of aeronautical information and coordinate the provision of aeronautical information services.

Article 22:

Meteorological Services

22.1 The Contracting States shall ensure cooperation among providers of meteorological services.

felles sikkerhetspolitikk med sikte på å gjennomføre et harmonisert sikkerhetsstyringssystem.

Kapittel 5:

Yting av flysikringstjenester

Artikkel 18:

Flysikringstjenester

Avtalestatene skal sikre at følgende flysikringstjenester ytes, særlig med hensyn til styring og tilsyn med

- a. lufttrafikkstjenester,
- b. kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester,
- c. informasjonstjenester for luftfarten,
- d. flyværtjenester.

Artikkel 19:

Lufttrafikkstjenester

Avtalestatene skal underrette hverandre om rettighetene og pliktene til de ytere av lufttrafikkstjenester som er utpekt på nasjonalt plan i samsvar med artikkel 13, samt om enhver endring i deres sertifisering eller rettslige status.

Artikkel 20:

Kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester

Avtalestatene skal arbeide for å få på plass felles tekniske systemer og en kostnadseffektiv infrastruktur for yting av kommunikasjons-, navigasjons- og overvåkingstjenester av sivile ytere av flysikringstjenester.

Artikkel 21:

Informasjonstjenester for luftfarten

Avtalestatene skal samarbeide om luftfartsinformasjon og samordne ytingen av luftfartsinformasjonstjenester.

Artikkel 22:

Flyværtjenester

22.1 Avtalestatene skal sikre samarbeid mellom yterne av flyværtjenester.

22.2 Each Contracting State may designate the providers of the meteorological services on an exclusive basis and inform the NEFAB Council thereof.

Article 23:

Contingency

The Contracting States shall encourage the air navigation service providers to develop a common contingency plan for all the services provided within NEFAB. When developing this plan, the air navigation service providers shall consult the NEFAB Council in accordance with the provisions of Article 12.

Chapter 6:

Charging

Article 24:

Charging

The Contracting States shall develop and apply common principles governing charging policy within the airspace concerned, taking into account the possibility of national exemptions.

Chapter 7:

Supervision

Article 25:

Supervision of the Air Navigation Service Providers

25.1 The Contracting States shall ensure that the NSAs closely cooperate on the supervision of the air navigation service providers and that their practices are harmonised.

25.2 The NSAs shall conclude agreements in accordance with their respective competencies according to national law for the cooperation referred to in paragraph 1 of this Article, including arrangements for the handling of cases involving non-compliances. Such agreements may include an arrangement regarding the division of responsibilities regarding supervisory tasks. The agreements shall be communicated by the NSAs concerned to the NEFAB Council.

25.3 In the NEFAB airspace which does not fall under the responsibility of the Contracting State which nominated the Certifying NSA, the Certifying NSA shall, without prejudice to the agreements referred to in paragraph 2, carry out all

22.2 Hver avtalestat kan utpeke ytere av flyværtjenester med enerett til å yte slike tjenester, og skal underrette NEFAB-rådet om dette.

Artikkel 23:

Beredskap

Avtalestatene skal oppmuntre yterne av flysikringstjenester til å utvikle en felles beredskapsplan for alle tjenester som ytes innenfor NEFAB. I arbeidet på denne planen skal yterne av flysikringstjenester rådføre seg med NEFAB-rådet i samsvar med bestemmelsene i artikkel 12.

Kapittel 6:

Avgifter

Artikkel 24:

Avgifter

Avtalestatene skal utarbeide og anvende felles prinsipper som skal styre avgiftspolitikken i det berørte luftrom, idet de tar hensyn til muligheten for nasjonale fritak.

Kapittel 7:

Tilsyn

Artikkel 25:

Tilsyn med ytere av flysikringstjenester

25.1 Avtalestatene skal sikre at nasjonale tilsynsmyndigheter samarbeider tett om tilsynet med yterne av flysikringstjenester, og at deres praksis er harmonisert.

25.2 De nasjonale tilsynsmyndigheter skal inngå avtaler i samsvar med sine respektive fullmakter i henhold til nasjonal lovgivning med sikte på samarbeidet nevnt i nr. 1 i denne artikkel, herunder avtaler om hvordan tilfeller av manglende overholdelse skal håndteres. Slike avtaler kan omfatte ordninger om ansvarsfordeling i forbindelse med tilsynsoppgaver. De berørte nasjonale tilsynsmyndigheter skal underrette NEFAB-rådet om disse avtaler.

25.3 I den delen av NEFABs luftrom som ikke hører inn under ansvaret til den avtalestat som har utnevnt den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet, skal den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet, uten at dette berører avtalene nevnt i nr. 2, utføre alt tilsyn og sikkerhetstilsyn med hen-

supervision and safety oversight in respect of the service provision by the ANSP concerned.

25.4 The Territorial NSA shall have the right to request audits and direct participation in all supervision tasks carried out by the Certifying NSA to the extent the tasks are exercised in relation to the provision of the services in the NEFAB airspace under the Territorial NSA's responsibility. The Certifying NSA shall take due account of the proposals or comments made by the Territorial NSA. The ANSP subject to supervision by the Certifying NSA shall enable the Territorial NSA to exercise its rights hereunder.

25.5 The Territorial NSA shall inform the Certifying NSA of all rules and procedures applicable for the provision of services in the airspace falling under its responsibility.

25.6 In the NEFAB airspace which does not fall under the responsibility of the Contracting State which nominated the Certifying NSA, the Contracting States mutually recognise any finding, conclusion or decision made by the Certifying NSA with regard to provision of service by the ANSP concerned. In case the Certifying NSA makes a finding, conclusion or decision without taking due account of the relevant rules and procedures disclosed to it by the Territorial NSA under paragraph 5, the Contracting State which nominated the Territorial NSA, shall have the right not to recognise such finding, conclusion or decision and, if so deemed necessary, suspend application of this article and resume supervision and safety oversight responsibility accordingly.

25.7 Paragraphs 1 to 6 of this Article shall apply mutatis mutandis to the safety oversight of Air Traffic Flow Management (ATFM) and Air Space Management (ASM). The NSA responsible for safety oversight shall be the NSA of the Contracting State in whose territory the organisation providing ATFM or ASM at the tactical level has its principal place of business.

25.8 This Article shall not apply to supervision and oversight in respect of the provision of any service by any ANSP other than those certified by an NSA of a Contracting State.

syn til de tjenester som ytes av angjeldende yter av flysikringstjenester.

25.4 Den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet skal ha anledning til å kreve revisjon og direkte deltakelse i alle tilsynsoppgaver som den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet utfører, i den utstrekning disse oppgaver utføres med hensyn til tjenesteytingen i det NEFAB-luftrom som står under den stedlige nasjonale tilsynsmyndighets ansvar. Den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet skal ta behørig hensyn til forslag og kommentarer som framsettes av den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet. En yter av flysikringstjenester som er gjenstand for tilsyn av den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet, skal gi den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet mulighet til å utøve sine rettigheter i henhold til denne avtale.

25.5 Den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet skal underrette den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet om alle regler og framgangsmåter som gjelder for yting av tjenester i det luftrom som den har ansvar for.

25.6 I den delen av NEFABs luftrom som ikke hører inn under ansvaret til den avtalestat som har utnevnt den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet, skal avtalestatene gjensidig godkjenne alle merknader, konklusjoner og beslutninger av den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet med hensyn til tjenesteytingen som utføres av den berørte yter av flysikringstjenester. Dersom den sertifiserende nasjonale tilsynsmyndighet gir en merknad, trekker en konklusjon eller treffer en beslutning uten å ta behørig hensyn til de relevante regler og framgangsmåter som den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet har lagt fram for den i samsvar med nr. 5, skal den avtalestat som har oppnevnt den stedlige nasjonale tilsynsmyndighet, ha rett til ikke å godkjenne en slik merknad, konklusjon eller beslutning, og om den anser at det er nødvendig, å suspendere anvendelsen av denne artikkel og gjenoppta ansvaret for tilsyn og sikkerhetstilsyn tilsvarende.

25.7 Nr. 1–6 i denne artikkel skal få tilsvarende anvendelse på sikkerhetstilsyn med trafikkflytstyring (ATFM) og styring av luftrommet (ASM). Den nasjonale tilsynsmyndighet som har ansvar for sikkerhetstilsynet, skal være den nasjonale tilsynsmyndighet i den avtalestat på hvis territorium organisasjonen som yter ATFM eller ASM på taktisk plan, har sitt hovedforetak.

25.8 Denne artikkel får ikke anvendelse på tilsyn og kontroll med hensyn til yting av noen tjeneste som utføres av noen annen yter av flysikringstjenester enn dem som er sertifisert av en nasjonal tilsynsmyndighet i en avtalestat.

25.9 The Contracting States concerned shall ensure that their NSAs set up a common mechanism for the exchange of information, consultation and coordination for provision of cross-border services.

25.10 Respective military aviation authorities shall have full access to all documents concerning supervision of provision of air navigation services to military users in accordance with the national legislation of the Contracting States.

Chapter 8:

Performance

Article 26:

Performance

26.1 The Contracting States shall develop and apply NEFAB performance plans consistent with European Union wide performance targets taking into account military needs. Performance plans shall be adopted by the NEFAB Council.

26.2 Performance plans shall include NEFAB performance targets and a set of clear and measurable key performance indicators for at least the following key performance areas:

- a. safety;
- b. environment;
- c. capacity;
- d. cost-efficiency;
- e. military mission effectiveness.

26.3 Performance plans shall also include NEFAB incentive schemes.

26.4 The National Supervisory Authorities Committee shall report to the NEFAB Council on:

- a. the implementation and the achievement of the performance targets;
- b. the coordination of the implementation of performance plans with the Contracting States.

Chapter 9:

Liability

Article 27:

Liability

27.1 The Contracting State in whose territory or area under their responsibility the loss or damage occurred may bring an action against another Contracting State for any compensation paid or costs incurred as a result of loss or damage caused by the negligence of the other Contracting State.

25.9 De berørte avtalestater skal sikre at deres nasjonale tilsynsmyndigheter etablerer en felles ordning for utveksling av opplysninger, samråd og samordning med sikte på yting av tjenester over landegrensene.

25.10 De respektive militære luftfartsmyndigheter skal ha full tilgang til alle dokumenter vedrørende yting av flysikringstjenester til militære brukere i samsvar med avtalestatenes nasjonale lovgivning.

Kapittel 8:

Ytelse

Artikkel 26:

Ytelse

26.1 Avtalestatene skal utvikle og iverksette ytelsesplaner for NEFAB som er i tråd med de felles ytelsesmål for EU, samtidig som det tas hensyn til militære behov. Ytelsesplanene skal vedtas av NEFAB-rådet.

26.2 Ytelsesplanene skal omfatte ytelsesmålene for NEFAB og et sett klare, målbare sentrale ytelsesindikatorer for minst de følgende sentrale ytelsesområder:

- a. sikkerhet,
- b. miljø,
- c. kapasitet,
- d. kostnadseffektivitet,
- e. effektivitet i militære oppdrag.

26.3 Ytelsesplanene skal også inneholde stimuleringsordninger for NEFAB.

26.4 Komiteen av nasjonale tilsynsmyndigheter skal rapportere til NEFAB-rådet om

- a. gjennomføringen og oppnåelsen av ytelsesmålene,
- b. samordningen med avtalestatene av gjennomføringen av ytelsesplanene.

Kapittel 9:

Erstatningsansvar

Artikkel 27:

Erstatningsansvar

27.1 Den avtalestat på hvis territorium eller ansvarsområde et tap eller en skade har oppstått, kan inngi søksmål mot en annen avtalestat om dekning av erstatning som er utbetalt eller kostnader som er påløpt som følge av tap eller skade som skyldes uaktsomhet utvist av den annen avtalestat.

27.2 Air navigation service providers providing services within NEFAB shall be liable only for the loss or damage caused by its/their negligence or that of its/their staff or agents. No direct claim shall be brought against the air navigation service providers' staff or agents when fulfilling their duties.

27.3 The Contracting State in whose territory or area under their responsibility the loss or damage occurred may bring an action against the air navigation service providers to recover any compensation or costs paid or incurred as a result of loss or damage caused by the negligence of the air navigation service providers or that of its/their staff or agents.

27.4 Where through acts or omissions the Contracting States contribute to the loss or damage, the air navigation service providers may bring an action to recover compensation paid or cost incurred pursuant to paragraph 2 of this Article proportionate to the Contracting States' contribution to the loss or damage.

27.5 All actions concerning liability of the air navigation service providers under this Article shall be brought in the courts of the Contracting State in whose territory and area under their responsibility the loss or damage occurred and subject to the law of that Contracting State.

27.6 Each Contracting State shall notify the Depositary of the measures taken to apply this Article.

27.2 Ytere av flysikringstjenester som yter tjenester i NEFAB, skal være erstatningspliktige bare for tap eller skade som skyldes egen uaktsomhet eller uaktsomhet utvist av deres personell eller representanter. Det kan ikke framsettes noe direkte krav mot personell eller representanter for ytere av flysikringstjenester i utførelsen av deres plikter.

27.3 Den avtalestat på hvis territorium eller ansvarsområde et tap eller en skade har oppstått, kan inngi søksmål mot ytere av flysikringstjenester om dekning av erstatning som er utbetalt eller kostnader som er påløpt som følge av tap eller skade som skyldes uaktsomhet utvist av ytere av flysikringstjenester eller deres personell eller representanter.

27.4 Dersom en avtalestat ved sin handling eller unnlatelse bidrar til et tap eller en skade, kan ytere av flysikringstjenester inngi søksmål om dekning av erstatning som er utbetalt eller kostnader som er påløpt i samsvar med nr. 2 i denne artikkel, i forhold til avtalestatens bidrag til tapet eller skaden.

27.5 Alle søksmål som vedrører erstatningsansvaret til ytere av flysikringstjenester i henhold til denne artikkel, skal bringes inn for domstolene i den avtalestat på hvis territorium eller ansvarsområde tapet eller skaden oppsto, og skal være underlagt denne avtalestats lovgivning.

27.6 Hver avtalestat skal underrette depositaren om de tiltak som er truffet med sikte på anvendelsen av denne artikkel.

Chapter 10:

Institutional Provisions

Article 28:

Settlement of Disputes

28.1 All disputes arising between Contracting States relating to this Agreement, which cannot be settled within a period of six months through direct negotiations between the Contracting States concerned or by any other means, shall be referred to the NEFAB Council.

28.2 If a dispute cannot be settled by the NEFAB Council within three months of its referral to the NEFAB Council, the Contracting States concerned shall be entitled to refer the dispute to a third party mediator or to a binding arbitration for a final decision.

Kapittel 10:

Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 28:

Twisteløsning

28.1 Alle tvister som måtte oppstå mellom avtalestatene i forbindelse med denne avtale, og som ikke er løst innen seks måneder ved direkte forhandlinger mellom de berørte avtalestater eller på annen måte, skal bringes inn for NEFAB-rådet.

28.2 Dersom NEFAB-rådet ikke kan løse en tvist innen tre måneder etter at den ble forelagt NEFAB-rådet, skal de berørte avtalestater ha anledning til å bringe tvisten inn for mekling ved en tredjemann eller til avgjørelse ved voldgift, som skal være bindende.

*Article 29:***Accession of a State to this Agreement**

29.1 This Agreement is open to accession. Any state desiring to become a party to this Agreement shall submit its application for accession to the Depositary.

29.2 The conditions of accession and any resultant adjustments to this Agreement shall be the subject of an agreement between the Contracting States and the applicant state. The agreement of accession is subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the national legislation of the Contracting State.

29.3 The instrument of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.

29.4 The agreement of accession shall enter into force on the first day of the second month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.

*Article 30:***Withdrawal of a Contracting State from this Agreement**

30.1 In case of the withdrawal from this Agreement by a Contracting State, the Contracting State concerned shall inform in writing through diplomatic channels the NEFAB Council and notify the Depositary of its decision.

30.2 The withdrawal shall become effective one year after the date on which the notification is received by the Depositary.

30.3 The NEFAB Council shall take all measures required by such withdrawal.

30.4 The Contracting State withdrawing from this Agreement shall bear the costs resulting from such withdrawal. The financial consequences resulting from such withdrawal shall be determined in a special agreement concluded between the withdrawing Contracting State and the other Contracting States. The Contracting State's right of withdrawal shall remain unaffected.

*Article 31:***Amendment of this Agreement**

31.1 If a Contracting State wishes to propose an amendment to this Agreement, it shall duly inform the NEFAB Council in writing.

31.2 Amendments of this Agreement shall be done in writing and adopted by the Contracting States at the NEFAB Council.

*Artikkel 29:***Tiltredelse til denne avtale**

29.1 Denne avtale er åpen for tiltredelse. Enhver stat som ønsker å bli part i denne avtale, skal sende sin søknad om tiltredelse til depositaren.

29.2 Vilkårene for tiltredelse og eventuelle endringer i avtalen dette medfører, skal være gjenstand for en avtale mellom avtalestatene og søkerstaten. Tiltredelsesavtalen skal være gjenstand for ratifisering, godtakelse eller godkjenning i samsvar med avtalestatens nasjonale lovgivning.

29.3 Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet skal deponeres hos depositaren.

29.4 Tiltredelsesavtalen skal tre i kraft den første dag i den annen måned etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet ble deponert hos depositaren.

*Artikkel 30:***Oppsigelse av denne avtale**

30.1 Dersom en avtalestat sier opp denne avtale, skal den berørte avtalestat skriftlig underrette NEFAB-rådet via diplomatiske kanaler og også underrette depositaren om sin beslutning.

30.2 Oppsigelsen skal tre i kraft ett år etter den dag depositaren har mottatt underretningen.

30.3 NEFAB-rådet skal treffe alle tiltak som kreves i forbindelse med slik oppsigelse.

30.4 En avtalestat som sier opp denne avtale, skal selv bære de kostnader som oppsigelsen medfører. De økonomiske konsekvenser av oppsigelsen skal fastsettes i en særlig avtale som skal inngås mellom avtalestaten som har sagt opp avtalen, og de øvrige avtalestater. Dette berører ikke avtalestatens rett til oppsigelse.

*Artikkel 31:***Endringer av denne avtale**

31.1 Dersom en avtalestat ønsker å foreslå en endring av denne avtale, skal den sende en behørig underretning til NEFAB-rådet om dette.

31.2 Endringer av denne avtale skal gjøres skriftlig og vedtas av avtalestatene i NEFAB-rådet.

31.3 Amendments of this Agreement shall enter into force 30 days after the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.

Article 32:

Termination

32.1 The Contracting States may unanimously decide to terminate this Agreement at any time.

32.2 Termination shall be effectuated by a written declaration to the Depositary by the Contracting States that this Agreement shall cease to have effect on a date specified by the Contracting States.

32.3 The Contracting States shall jointly determine and allocate the costs resulting from termination.

Article 33:

Suspension

33.1 Each Contracting State has the right to immediately suspend the application of this Agreement or parts thereof for reasons related to public order, public security and defence matters. The Contracting State suspending the application of this Agreement or parts thereof shall inform the other Contracting States immediately of its decision and notify the Depositary accordingly.

33.2 The Contracting State suspending the application of this Agreement or parts thereof shall endeavour to terminate the suspension as soon as possible. It shall inform the other Contracting States immediately of its decision and notify the Depositary accordingly.

33.3 The suspension does not exempt the other Contracting States from complying with Article 30.

Article 34:

**International Civil Aviation Organisation
Registration**

This Agreement and any subsequent amendment thereto shall be registered with ICAO in accordance with the provisions of Article 83 of the Chicago Convention.

31.3 Endringer av denne avtale skal tre i kraft 30 dager etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokumentet er deponert hos depositaren.

Artikkel 32:

Heving

32.1 Avtalestatene kan til enhver tid treffe enstemmig beslutning om å heve denne avtale.

32.2 Heving skal skje ved skriftlig erklæring fra avtalestatene til depositaren om at denne avtale skal opphøre å gjelde fra den dato avtalestatene har angitt.

32.3 Avtalestatene skal i fellesskap fastsette og fordele kostnadene forbundet med slik heving.

Artikkel 33:

Suspensjon

33.1 Hver avtalestat har rett til umiddelbart å suspendere anvendelsen av denne avtale eller deler av den av hensyn til offentlig orden, offentlig sikkerhet og forsvarsspørsmål. En avtalestat som suspenderer anvendelsen av denne avtale eller deler av den, skal umiddelbart underrette de øvrige avtalestater og depositaren om sin beslutning.

33.2 En avtalestat som suspenderer anvendelsen av denne avtale eller deler av den, skal gjøre sitt ytterste for snarest å bringe suspensjonen til opphør. Den skal umiddelbart underrette de øvrige avtalestater og depositaren om sin beslutning.

33.3 Suspensjon fritar ikke de øvrige avtalestater fra plikten til å overholde artikkel 30.

Artikkel 34:

**Registrering hos Den internasjonale
organisasjon for sivil luftfart**

Denne avtale og enhver senere endring av den skal registreres hos ICAO i samsvar med bestemmelsene i artikkel 83 i Chicago-konvensjonen.

*Article 35:***Entry into Force**

35.1 This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the national legislation of the Contracting States. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.

35.2 This Agreement shall enter into force 30 days after the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.

*Article 36:***Depositary and its Functions**

36.1 The Kingdom of Norway is the Depositary of this Agreement.

36.2 The Depositary shall:

- 1) inform the Contracting States of:
 - a. each deposit of an instrument of ratification, acceptance and approval with the date thereof;
 - b. the date of entry into force of this Agreement and of any amendment;
 - c. any application by a state to accede to this Agreement;
 - d. any withdrawal by a Contracting State of this Agreement, the date on which the notification of the withdrawal is received by the Depositary and the date on which this Agreement shall cease to have effect for the Contracting State concerned;
 - e. any notification of the designation of the air traffic service providers;
 - f. any notification of the suspension and the termination of the suspension;
 - g. any notification of the application of Article 27.
- 2) register this Agreement and any subsequent amendment with ICAO.
- 3) inform the European Commission of the date of entry into force of this Agreement and any subsequent amendment.
- 4) inform ICAO and the European Commission of:
 - a. any accession to this Agreement with the date thereof;
 - b. any withdrawal of this Agreement with the date thereof;
 - c. any suspension or partial suspension of this Agreement with the date thereof;
 - d. the termination of this Agreement with the date thereof.

*Artikkel 35:***Ikrafttredelse**

35.1 Denne avtale skal være gjenstand for ratifisering, godtakelse eller godkjenning i samsvar med avtalestatenes nasjonale lovgivning. Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentene skal deponeres hos depositaren.

35.2 Denne avtale skal tre i kraft 30 dager etter at det siste ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokumentet er deponert hos depositaren.

*Artikkel 36:***Depositaren og dennes funksjoner**

36.1 Kongeriket Norge er depositar for denne avtale.

36.2 Depositaren skal

- 1) underrette avtalestatene om
 - a. hvert ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsdokument som deponeres, med dato for deponering,
 - b. dato for ikrafttredelse av denne avtale og av enhver endring av den,
 - c. enhver søknad fra en stat om å tiltre denne avtale,
 - d. enhver oppsigelse fra en avtalestat av denne avtale, med den dato depositaren mottok underretningen om oppsigelse, og den dato da denne avtale opphører å gjelde for den berørte avtalestat,
 - e. enhver underretning om utpeking av ytere av lufttrafikkjenester,
 - f. enhver underretning om suspensjon og opphør av suspensjonen,
 - g. enhver underretning om anvendelsen av artikkel 27.
- 2) registrere denne avtale og enhver senere endring av den hos ICAO.
- 3) underrette Europakommisjonen om datoen for ikrafttredelse av denne avtale og av enhver senere endring av den.
- 4) underrette ICAO og Europakommisjonen om
 - a. enhver tiltredelse til denne avtale, med dato for tiltredelse,
 - b. enhver oppsigelse av denne avtale, med dato for oppsigelse,
 - c. enhver hel eller delvis suspensjon av denne avtale, med dato for suspensjon,
 - d. hevingen av denne avtale, med dato for heving.

Samtykke til ratifikasjon av avtale av 4. juni 2012 om etablering av den nordeuropeiske funksjonelle luftromsblokk mellom Estland, Finland, Latvia og Norge

5) perform any other functions customary for depositaries.

5) utføre alle slike andre oppgaver som det til-
ligger depositarer å utføre.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned,
being duly authorised, have signed this Agree-
ment.

TIL BEKREFTELSE PÅ DETTE har de under-
tegnede, som har behørig fullmakt, undertegnet
denne avtale.

DONE at Tallinn on 4th June 2012 in one (1) origi-
nal version in the English language. The Deposi-
tary shall transmit certified copies to all the Con-
tracting States.

UTFERDIGET i Tallinn den 4. juni 2012 i ett (1)
eksemplar på engelsk. Depositaren skal sende
avtalestatene sertifiserte kopier.

For the Republic of
Estonia

For the Republic of
Finland

Republikken
Estland

Republikken
Finland

For the Republic of
Latvia

For the Kingdom of
Norway

Republikken
Latvia

Kongeriket
Norge

=====